

27.4.2009

Dnro 323/4/08

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kaija Tanttinen-Laakkonen

HOITOTAKUU EI OLE TOTEUTUNUT MÄNTSÄLÄN KUNNASSA SUUN TERVEYDENHUOLLOSSA

1

KANTELU

Kantelija arvosteli 25.1.2008 päivätyssä kirjeessään Mäntsälän kunnan menettelyä hammashoitoon pääsemisessä ja tietojen julkaisemisessa hoitoon pääsyn odotusajoista.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Kantelijan hammashoito

Saadun selvityksen mukaan kantelija hakeutui hammaslääkärin vastaanotolle Mäntsälän terveyskeskukseen 23.4.2007, jolloin todettiin yläposkihampaan (16) paikan olevan irti ja sen alla vähän kariesta. Hammas hoidettiin valmistamalla siihen väliaikaiseksi tarkoitettu lasi-ionomeeritäyte. Kiireluokan määrittelyn jälkeen hänet asetettiin ostopalvelujonoon hampaan lopullista paikkaamista varten.

Kantelija kävi hammaskiven poistossa syyhygienistin vastaanotolla terveyskeskuksessa 30.4. ja 7.5.2007. Päivystyskäynnillä 20.6.2007 paikattiin alaposkihampaan (36) lohkeama. Yläposkihampaaseen (16) valmistettiin lopullinen täyte 5.3.2008.

Kansanterveyslain (66/1972) 15 b §:n 2 momentin mukaan hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito tulee järjestää potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kolmessa kuukaudessa siitä, kun hoidon tarve on arvioitu. Tämä kolmen kuukauden enimmäisaika voidaan ylittää suun terveydenhuollossa tai perusterveydenhuollon yhteydessä toteutettavassa erikoissairaanhoidossa enintään kolmella kuukaudella, jos lääketieteellisistä, hoidollisista tai muista vastaavista perustelluista syistä hoidon antamista voidaan lykätä potilaan terveydentilan vaarantumatta.

TEO toteaa lausunnossaan, että kantelijan lohjenneen ylähampaan hoito aloitettiin välittömästi hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä, jolloin hampaaseen valmistettiin väliaikaiseksi tarkoitettu täyte kestävästä täytemateriaalista. Hoitoa jaksotettiin siten, että se tuli valmiiksi 10 kuukauden kuluttua. Hammaslääkäri oli arvioinut, että lopullisen täytteen valmistamista voitiin lykätä potilaan terveydentilan vaarantumatta.

TEO:n mukaan kansanterveyslain 15 b §:ää on yleisesti tulkittu suun terveydenhuollon palveluissa siten, että hoidon tarpeen arviointiin perustuva hoito on aloitettava kuuden kuukauden aikana. Tämän mukaisesti myös hoitoon pääsyn toteuttamisesta ja alueellisesta yhteistyöstä annetun valtioneuvoston asetuksen (1019/2004) 6 §:n perusteella kerättävissä hoitoon pääsyn toteutumista koskevista seurantatiedoissa tarkastellaan ainoastaan ensimmäiselle hoitokerralle pääsemisen odotusaikoja.

TEO toteaa, että kyseinen tulkinta on osoittautunut ongelmalliseksi erityisesti suun terveydenhuollossa, jossa tarpeelliseksi todetun hoidon toteuttaminen edellyttää yleensä useita hoitokäyntejä käsittävää hoitajaksoa. Hoitokertojen välit voivat olla pitkiä ja hoitajakson kokonaiskesto voi muodostua hyvinkin pitkäksi.

TEO katsoo, että kantelijan lohjennan ylähampaan hoito on järjestetty säädösten nykyisen tulkinnan edellyttämällä tavalla, kun kyseisen hampaan hoito on aloitettu välittömästi hoidon tarpeen toteuttamisen jälkeen.

Asiakirjoista saadun selvityksen ja TEO:n asiantuntijalausannon perusteella en ole voinut todeta kantelijan hammashoidon järjestämisessä Mäntsälän terveyskeskuksessa menetellyn lainvastaisesti tai velvollisuuksia laiminlyöden. Totean kuitenkin, että odotusaika hoidon loppuun saattamiseksi on ollut pitkä. Kantelijan yksilöllinen hoidon tarve otettiin kuitenkin käsitykseni mukaan odotusaikana asianmukaisesti huomioon, koska saadun selvityksen mukaan hoidon loppuun saattamista voitiin hammaslääkärin arvion mukaan lykätä kantelijan terveydentilan vaarantumatta.

3.2

Hoitoon pääsy Mäntsälän kunnassa suun terveydenhuollossa

Kansanterveyslain 15 b §:n 2 momentin mukaan potilaan hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä määritelty hoito on järjestettävä suun terveydenhuollossa viimeistään kuuden kuukauden kuluessa hoidon tarpeen arvioinnista edellyttäen, että lääketieteellisistä, hoidollisista tai muista vastaavista perustelluista syistä hoidon antamista voidaan lykätä kyseisen potilaan terveydentilan vaarantumatta.

Jos terveyskeskus ei voi itse antaa hoitoa säädetyssä enimmäisajassa, sen on järjestettävä hoito hankkimalla se muilta palveluntuottajilta sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta valtiosuudesta annetun lain (733/1992) 4 §:n mukaisesti (kansanterveyslain 15 b §:n 3 mom.).

Saadun selvityksen mukaan Mäntsälän kunnassa hoitoon pääsyn odotusajat suun terveydenhuollossa ovat olleet ajoittain yli kuuden kuukauden mittaisia eikä kunta ole näin ollen kyennyt täyttämään hoitotakuuveloitteitaan. Kunta on saadun selvityksen mukaan panostanut suun terveydenhuollon palvelujen järjestämiseen. Palvelujen lisääntyneeseen kysyntään on pyritty vastaamaan eri tavoin, muun muassa ostopalveluiden ja vuokratyövoiman avulla sekä kuntien välisillä yhteistyösopimuksilla.

Asiakirjoista saadusta selvityksestä ilmenee, että Mäntsälässä oli vuoden 2008 maaliskuun lopussa 394 yli kuusi kuukautta hammashoitoon odottanutta potilasta, mikä vastaa 2,1 % väestöstä. Kaiken kaikkiaan suun terveydenhuollon jonossa oli 572 potilasta. Puoli vuotta aikaisemmin, lokakuussa 2007 yli kuusi kuukautta jonottaneita oli 632 (3,4 % väestöstä) ja jonossa oli yhteensä 940 potilasta. Mäntsälän tilanne oli tuolloin väestöön suhteutettuna maan terveyskeskuksista kahdeksanneksi huonoin. Vuoden 2008 lopussa hoitojonossa oli 501 potilasta,

joista 177 oli jonottanut yli kuusi kuukautta. Maaliskuun lopussa 2009 jonossa oli 546 potilasta. Näistä yli kuusi kuukautta jonottaneita oli 131.

Asiakirjoista saadun selvityksen perusteella totean johtopäätöksenäni, että vaikka Mäntsälän kunta on aktiivisesti pyrkinyt täyttämään lakisääteisen hoitotakuun tavoitteensa ja vaikka tilanne on parantunut, hoidon saatavuus Mäntsälän kunnan suun terveydenhuollossa ei vieläkään toteudu kansanterveyslaissa edellytetyllä tavalla.

TEO, 1.1.2009 lukien Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, ja lääninhallitukset valvovat kansanterveyslain ja erikoissairaanhoidolain (1062/1989) perusteella hoitotakuun toteutumista perusterveydenhuollossa, suun terveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, THL (aikaisemmin Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes) kerää terveydenhuollon kentältä tiedot hoitoon pääsystä erikseen suun terveydenhuollosta ja perusterveydenhuollosta vähintään kaksi kertaa vuodessa ja erikoissairaanhoidosta kolme kertaa vuodessa. Hoitotakuun toteutumisen valvonta perustuu näihin tietoihin ja niiden pohjalta laadittuihin seurantatietoihin, joiden julkaisemiseen THL:lla on hoitoon pääsyn toteuttamisesta ja alueellisesta yhteistyöstä annetun valtioneuvoston asetuksen (1019/2004) 6 §:ään perustuva velvollisuus.

Valvira ja lääninhallitukset ovat sopineet yhdessä ne kriteerit, joiden perusteella terveyskeskuksen tai sairaalan toimintaan puututaan pyytämällä selvityksiä niiden tilanteesta. Asia ratkaistaan selvitysten perusteella. Tarvittaessa epäkohta voidaan määrätä korjattavaksi joko uhkasakon asettamisen uhalla tai ilman sakon uhkaa.

Suun terveydenhuollossa kriteerinä puuttua hoitoon pääsyyn on se, että 10 asukasta 1000:sta on odottanut hoitoon pääsyä yli kuusi kuukautta.

Lääninlääkäri selvityksen mukaan THL:n viimeisin kysely hoitoon pääsyn toteuttamisesta on lähetetty kaikille perusterveydenhuollon ja suun terveydenhuollon ylilääkäreille maaliskuussa 2009.

3.3

Odotusajoista ilmoittaminen

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 20 §:n mukaan viranomaisen on edistettävä toimintansa avoimuutta ja tässä tarkoituksessa tarvittaessa laadittava tilastoja ja tietoaineistoja palveluistaan. Viranomaisen on tiedotettava toiminnastaan ja palveluistaan toimialaansa liittyvissä asioissa.

Kansanterveyslain 15 b §:n 4 momentin ja erikoissairaanhoidolain 31 §:n 6 momentin mukaan terveydenhuollon toimintayksikön tulee julkaista tiedot hoidon saatavuutta koskevista odotusajoista.

Hoitoon pääsyn toteuttamisesta ja alueellisesta yhteistyöstä annetun valtioneuvoston asetuksen 5 §:n mukaan terveydenhuollon toimintayksikön tulee julkaista tiedot odotusajoista vähintään puolivuositain Internetissä, tiedotteella tai muulla vastaavalla tavalla.

TEO on muistuttanut terveyskeskuksia hoidon saatavuuden odotusajoista tiedottamisen velvollisuudesta 12.10.2007 päivätyllä kirjeellä seuraavasti: "Terveyskeskusten tulee 31.3.2008 mennessä täyttää lakisääteisen velvollisuutensa odotusaikojen julkaisemisesta. Terveiden-

huollon viranomaiset seuraavat terveystieteiden tiedon julkaisemista keskenään sopimansa työnjaon mukaisesti. Jos julkaisemisessa havaitaan määräajan päättymisen jälkeen edelleen puutteita, valvontaviranomaiset tulevat harkitsemaan puutteiden korjaamista koskevan määräyksen antamista. Kunnat voidaan tässä tilanteessa velvoittaa noudattamaan tarkoitettua määrystä sakon uhalla".

TEO toteaa lausunnossaan 26.8.2008, että Mäntsälän kunta ei ole tähän mennessä julkaissut odotusaikoja säädösten edellyttämällä tavalla.

Mäntsälän kunnan kotisivuilta löytyy 6.4.2009 päivitetty tieto: "Jonotilanne. Hammashuollon hoitojonossa oli 31.3.2009 yhteensä 546 asiakasta. Jonotusaika on yli 6 kk 131 asiakkaalla (ilman merkittävää haittaa jonottavat)."

TEO toteaa lausunnossaan, että julkaistujen odotusaikatietojen perusteella potilaan tulee voida arvioida, milloin hän voi päästä hoitoon. Lisäksi voi olla tarkoituksenmukaista julkaista tietoa jono- ja odotusaikojen kehityksestä.

Käsitykseni mukaan Mäntsälän kunnan kotisivuilla julkaistut tiedot odotusajoista suun terveydenhuoltoon ovat puutteelliset. Niiden perusteella potilas ei voi arvioida, milloin hän voi päästä suun terveydenhuoltoon.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.2 ja 3.3 esittämäni käsitykset menettelyn lainvastaisuudesta Mäntsälän kunnan tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Pyydän Mäntsälän kuntaa 30.10.2009 mennessä ilmoittamaan, mihin toimenpiteisiin päätökseni on antanut aihetta.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni myös Etelä-Suomen lääninhallitukselle ja Valviralle tiedoksi hoitotakuun valvonnassa huomioon otettavaksi.